

LIBRIS

We know
books

Jean-Christophe Buisson

O ISTORIE A ASASINATELOR

Traducere din limba franceză
AURELIA ULICI

- : *L'Exécution des Ceaușescu* (Execuția Ceaușeștilor), Larousse, 2009.
- Petre Roman: *Le Devoir de liberté*, Payot, 1992; *Libertatea ca datorie*, Editura Dacia, 1994.
- Traian Sandu: *Histoire de la Roumanie* (Istoria României), Perrin, 2008.
- Peter Siani-Davies: *The Romanian Revolution of December 1989* (Revoluția română din decembrie 1989), Cornell University Press, 2005.
- Katherine Verdery: *National Ideology Under Socialism: Identity and Cultural Politics in Ceausescu's Romania* (Ideologia naționalistă în socialism: politică identitară și culturală în România lui Ceaușescu), University of California Press, 1990.

Cuprins

Șefi (de stat) care au fost omorâți	7
Iulius Cezar, Roma, 15 martie înainte de Iisus Hristos	
<i>Trădat de a săi</i>	17
Henric al III-lea, Saint-Cloud, 1 august 1589	
<i>Călugărul și „tiranul“</i>	41
Maximilien de Robespierre, Paris, 28 iulie 1794	
<i>Asasinul asasinat</i>	62
Abraham Lincoln, Washington, 14 aprilie 1865	
<i>Sudul răzbunat</i>	87
Maximilian de Habsburg, Querétaro (Mexic), 19 iunie 1867	
<i>Împăratul de mucava</i>	109
Alexandru al II-lea, Sankt-Petersburg, 1 martie 1881	
<i>Vânătoarea țarului</i>	126
Elisabeta de Austria, zisă Sissi, Geneva, 10 septembrie 1898	
<i>Blestemata și posedatul</i>	150
Franz Ferdinand de Austria, Sarajevo, 28 iunie 1914	
<i>Ultima zi a Europei</i>	171
Nicolae al II-a, Ekaterinburg, 17 iulie 1918	
<i>Sfârșitul unei lumi</i>	213
Engelbert Dollfuss, Viena, 25 iulie 1934	
<i>Omul care i-a spus nu lui Hitler</i>	237

Patrice Lumumba, Katanga (Congo), 17 ianuarie 1961

Africanul care deranja America 264

Ngô Đình Diêm, Saigon, 2 noiembrie 1963

Lovitură de stat între prieteni 287

Anwar el-Sadat, Cairo, 6 octombrie 1981

Ucis în numele lui Allah 313

Indira Gandhi, Delhi, 31 octombrie 1984

Cronica unei morți anunțate 333

Nicolae și Elena Ceaușescu, Târgoviște (România),

25 decembrie 1989

O execuție neobișnuită 355

toate asasinatele pe care le amintesc nu au reușit decât din cauza trădării celor apropiați (cazurile lui Cezar, Ceaușescu, Diêm...) sau din cauza slăbiciunii vinovate a gărzilor de corp ori a serviciilor de securitate incompetente, depășite sau mediocre (Henric al III-lea, Lincoln, Franz Ferdinand...). Uneori, amândouă cauzele se completează reciproc, așa cum s-a întâmplat în cazul Indirei Gandhi. La fel de impresionant este să observi cum marii oameni de stat știu să-și ia adio de la viață. Fie că este vorba despre un împărat roman, stăpân al lumii, despre un cancelar naționalist austriac sau despre un lider african din Lumea a Treia, demnitatea și curajul în agonie sau moarte nu încetează să uimească. Asasinatul nu va putea fi considerat drept una dintre artele frumoase, dragă Thomas de Quincey; și nici „arta de a muri“ asasinat.

În sfârșit, cum să nu dezvăluim faptul că acești bărbați și femei de stat al căror destin îl voi urmări și-au exprimat, cu toții, fără excepție, convingerea că în curând îi aștepta un sfârșit tragic? Cu groază, uneori; cu un amestec de teamă și indiferență (reală sau simulată), adesea. Și chiar, pentru unii, cu ceva ce seamănă cu nerăbdarea și mândria. Ca și cum presimțeau că vor fi, în ochii omenirii și ai istoriei, mai măreți morți, decât vii.

Fără îndoială, asta voia să-mi spună Zoran Djindjić la Belgrad, în acea zi de decembrie din 1996, când ninge, cu șase ani și trei luni înainte de asasinarea lui.

Paris, 5 noiembrie 2012.

Julius Cezar

Roma,

15 martie, anul 44 înainte de Hristos

Trădat de ai săi

Octombrie, anul 45 înainte de Hristos

„Cezar îndrăgostit de regalitate“. Pe zidurile cenușii ale Romei înfloreau din vară inscripții care păreau a fi sloganuri politice. Republica a fost proclamată cu cinci sute de ani în urmă, dar de douăzeci de ani și după alegerea lui Caius Iulius Cezar în funcția de mare pontif, senzația că trăiau în monarhie nu înceta să crească printre cetățenii orașului celor șapte coline. La doi pași de frumoasa locuință în care Cezar se instalase după întoarcerea din lungile luni de campanie militară împotriva partizanilor lui Pompei, fostul lui rival la conducerea consulatului, alte inscripții, și mai explicite, frapau ochii și spiritele. Erau gravate pe cele patru laturi ale soclului statuii de bronz a lui Lucius Junius Brutus, omul care, în 509, îl alungase pe ultimul Tarquin din Roma și abolise regalitatea:

„Ah, dacă ai mai fi acum, Brutus!“

„Cât i-ar plăcea Cerului ca Brutus să trăiască!“

„Dormi, Brutus?“

„Nu ești un Brutus adevărat!“

Direct sau indirect, aceste inscripții i se adresau lui Marcus Junius Brutus. Apropiat al lui Cezar până într-atât încât zvonurile au făcut din el fiul pe care acesta l-ar fi avut (la șaisprezece ani!) cu sora vitregă a unuia dintre cei mai mari dușmani ai săi, Cato din Utica, bărbatul este, într-adevăr, un descendent îndepărtat al regicidului. Dar nimic nu dovedește că manifestă vreo ostilitate față de primul consul, care, personal, apreciază dinamismul și devotamentul lui Brutus. Recent, l-a numit chiar pretor al orașului și îl consultă bucuros în probleme de politică internă. Singurul reproș cunoscut la adresa lui este aproape un compliment: „Brutus nu știe întotdeauna ce vrea, dar ce vrea, vrea cu tărie“.

Cezar nu ignoră faptul că o parte din Roma îl bănuiește de înclinații monarhice. Cum ar putea fi altfel? În mod simbolic, la fel ca în reformele sale instituționale, nu a încetat să facă tot mai multe gesturi care pot fi interpretabile, încă de la venirea lui la putere. Impune să se bată o monedă pe care apare profilul lui; confiscă Senatului, în beneficiu personal, comanda armatei și conducerea politicii externe; cere să fie sculptate statui cu efigia lui, pentru a fi instalate printre cele ale foștilor regi ai Romei; își ia dreptul de a alege sau de a-i refuza pe unii membri ai aceluiași Senat, pe care îl prezidează în timpul ședințelor așezat într-un jilț de aur; îi atribuie titlul de „prefect al orașului“ unchiului său (titlu dat odinioară celui care exercita, în timpul monarhiei, puterea interimară în absența regelui); se lasă purtat, când pleacă de acasă, într-o lectică dusă de sclavi; încearcă tot mai des să aibă un moștenitor, fie prin adopție (Octavian), fie obligându-și fiica, pe Iulia, să se mărite de mai multe ori, în speranța (încă deșartă) că va aduce pe lume un băiețel; în sfârșit, rostește din ce în ce mai multe cuvinte dure la adresa regimului pe care se presupune că-l slujește și îl reprezintă („republica nu este decât un cuvânt gol, fără formă și lipsit de semnificație“, „Sulla nu era mai puternic decât un analfabet pentru că a renunțat la dictatură“).

Da, în acea toamnă a anului 45 înainte de Hristos, era clar că Iulius Cezar, împărat¹, consul și aproape stăpân al lumii, titlu ambițios asumat – n-a fost, oare, văzut într-o zi plângându-se că, prin comparație cu Alexandru cel Mare, îl considera pe acesta ca fiind, categoric, mult superior lui? – visează să „încununeze“ lista numeroaselor sale titluri cu cel de rege. Dar trebuia să aștepte momentul potrivit. Inscripțiile de pe ziduri, zvonurile despre un complot care i se aduceau la cunoștință zilnic (sigur nu datează de ieri) îl îndemneau la prudență: Roma nu este încă pregătită. Or, Cezar este inteligent. Foarte inteligent. Întrucât lipsise mai mult de un an din oraș, simțea că trebuie să ofere garanții pentru atașamentul său față de Republică, în scopul de a stinge bănuielile care apasă asupra lui. Chiar dacă erau perfect întemeiate.

Ianuarie, anul 44 înainte de Hristos

În ziua aceea, Cezar se bucură de uralele care însoțesc întoarcerea lui de la sărbătorile ținute în onoarea lui Jupiter în afara Romei. „Seducătorul chel“ (Suetoniu), care are reputația de a cuceri femeile așa cum prinde din zbor și norocul – într-o clipă –, este foarte încântat de strigătele care ies din gura patricienelor, care îi aruncă flori și priviri înflăcărâte. În fond, îi plac la fel de mult atât linguşelile curtenilor, cât și ideea de a le plăcea încă femeilor, cu fața lui asimetrică, craniul rotund, maxilarul puternic, gâtul lat și bărbia ieșită înainte. Accesele sale de furie ajunse legendare și dispoziția sumbră pe care o afișează cu bună știință ascund o personalitate mai complexă decât s-ar crede. Capabil de gesturi de o generozitate

¹ Doar de la Augustus, în anul 27 înainte de Hristos, termenul de împărat a căpătat sensul care i se dă astăzi. Sub Cezar, termenul nu definea o funcție monarhică, dar le cuprindea pe cele cumulate, de șef militar, senator și prim-magistrat al Romei. Cezar, la fel ca predecesorii săi, nu se consideră rege sau dictator, ci unul dintre conducătorii Republicii, ai cărei reprezentanți aleși i-au încredințat un mandat și l-au delegat să conducă treburile țării. (n.a.)

neășteptată, Cezar este un sentimental timid. Se întâmplă uneori ca omul să iasă la suprafață de sub chipul eroului, dar asta nu o știi decât soțiile lui (Cossutia, Cornelia, Pompeia Sulla și Calpurnia) sau amantele (Servilia, deci mama lui Brutus, dar și Eunoe, regina Mauritaniei și, bineînțeles, Cleopatra a VII-a, ca să le citez numai pe cele mai cunoscute).

De ambele părți ale drumului, mulțimea celebrează cu zgomot mare gloria lui și își manifestă atașamentul față de bărbatul care, la cincizeci și cinci de ani, a dus numele glorios al Romei până la granițele Asiei și ale Africii. Se presupunea că s-a întors cu câteva zile mai devreme, când sărbătorea cel de-al cincilea triumf oficial al său (victoria de la Munda asupra partizanilor lui Pompei din Spania). Fără să observe (sau s-a prefăcut că nu-și dă seama?), în momentul când a trecut prin fața unei statui ridicată în cinstea sa, un bărbat a pus pe capul ei o coroană de lauri. Acest gest de entuziasm spontan a stârnit furia celor doi tribuni care îl însoțeau pe erou, Epidius Marullus și Cesetius Flavius. Poruncesc să-l aresteze pe nerușinat și să-l ducă la închisoare, iar coroana de frunze este smulșă, aruncată și călcată în picioare. Aflând, Cezar convoacă Senatul, convins – în mod paradoxal – că a găsit metoda de a-și mărturisi loialitatea față de Republică și având grijă în același timp de propria popularitate. Orator convingător și redutabil, format la cele mai bune școli, Cezar înșiră cu vocea lui pătrunzătoare argumente de necontestat. După ce le-a reproșat celor doi tribuni că l-au împiedicat să refuze el însuși o încoronare, ajunge până la a-i acuza că ei sunt cei care au pus la cale operațiunea. Scopurile: să provoace un afront public la adresa lui, să-și asume frumosul rol al oamenilor curajoși, capabili să-l înfrunte pe Cezar și, mai ales, să lase să se creadă că el urmărirea întoarcerea la monarhie, permițându-i poporului să facă astfel de gesturi rezervate odinioară numai regilor. Impresionată, augusta adunare îl aplaudă în picioare pe Cezar și votează exilarea celor doi tribuni. Cu excepția câtorva senatori pe care capcana retoricii consulului nu i-a păcălit. Pentru acei bărbați, nu încăpea îndoiială

că Cezar, indiferent ce ar fi spus, voia să restaureze monarhia. Așadar, să pună capăt Republicii. Sunt foarte decisi să-l împiedice. Prin orice mijloace.

Câteva zile mai târziu, pe 15 ianuarie, Cezar se duce la Alba, cu ocazia *Feriae Latinae*¹. Întoarcerea sa reprezintă un nou triumf. De data asta, se aude foarte clar, printre strigăte, „*Rex! Rex! Rex!*“, lucruri care nu scapă urechii imperiale. Cezar oprește cortegiul, impune tăcerea și strigă, cu toată solemnitatea rece de care este în stare: „Eu sunt Cezar și nu sunt rege“. Mulțimea nu pare să priceapă. „De ce refuzi să fii rege?“, îi strigă o femeie. „Cu toată iubirea și respectul pe care îl port poporului și voința mea de a-i îndeplini dorințele, răspunde abilul politician, prefer să fiu consul, care să supravegheze legile, în loc să devin rege încălcându-le.“ Cezar a impresionat încă o dată spiritele și a câștigat timp.

14 februarie, anul 44 înainte de Hristos

Cezar este proclamat dictator pe viață, ultima etapă înainte de cea a ocupării tronului.

15 februarie, anul 44 înainte de Hristos

În timpul sărbătorilor de Lupercalii, organizate în cinstea zeului Pan, bărbați de toate vârstele își ung corpul cu ulei și, îmbrăcați doar cu o piele de țap, aleargă în jurul Palatinului (Roma lui Romulus), lovind cu centurile lor femeile care le ies în cale, cu scopul de a le vindeca de infertilitate. În acel an, Marc Antoniu personal, al doilea consul, conduce cursa. Nu are încă patruzeci de ani și oricine putea constata că legenda care făcea din el un descendent al lui Hercule nu era, poate, doar o legendă.

¹ *Feriae Latinae*, sărbătoare religioasă anuală care îl invocă pe Jupiter Latiaris, o divinitate latină considerată protectoarea regiunii Latium. (n.tr.)

Încă de la începutul ceremoniei, un edil vine să depună la picioarele lui Cezar o coroană de lauri legată cu o panglică albă. Gestul nu este lipsit de semnificație: în Orient, nu înseamnă nimic altceva decât coroana regilor. Reacțiile poporului de pe Câmpul lui Marte sunt amestecate: unii îi îndeamnă pe bărbații din jurul lui Cezar să-i pună coroana pe cap; ceilalți, mai numeroși, își manifestă furia, fluierând. În cele din urmă, cineva se decide să încingă fruntea lui Cezar cu coroana. Urletele de dezaprobare ale unei mari părți din mulțime se dublează: Gaius Cassius Longinus, fost slujitor al lui Crassus și al lui Pompei, acum de partea lui Cezar, ridică acea coroană și o pune pe genunchii șefului său. Dintr-odată, sosește Antoniu, gol și uns cu ulei, care, la rândul lui, pune coroana pe capul lui Cezar. Acesta o ridică din nou. Antoniu repetă gestul. De data asta, împăratul o smulge cu furie și o aruncă în fața lui: „Romanii nu au alt rege decât pe Jupiter, așadar lui îi este destinată această coroană!“ Urarele acoperă suspinele de dezamăgire: fie că fusese sau nu pus la cale, în toate amănuntele, de către Antoniu, episodul i-a permis lui Cezar să-și dovedească, o dată în plus, atașamentul față de instituții. Numai că, pentru un om care s-a dovedit întotdeauna un colecționar înflăcărat (de trofee, de bijuterii, de sclave frumoase, de opere de artă, de femei), un titlu în plus, și ce mai titlu!, cu siguranță că i-ar fi pe plac.

7 martie, anul 44 înainte de Hristos

Primele raze de soare mângâie cupola Capitolului, care se zărește de la Regia, reședința aflată pe Via Sacra, la poalele Palatinului, unde Cezar a ales să se stabilească. Locuința este aproape lipită de templul zeiței Vesta. Vestalele, păzitoarele focului sacru, au auzit oare urletele care încep să sfâșie zorile abia ivite? Cu siguranță! La fel cum le aud și cei doi celți masivi postați la intrarea în Regia, nemișcați ca niște atlanți, dar cu urechile la pândă. Dacă nici unii,

nici ceilalți nu mișcă, o fac pentru că știu de unde vin aceste strigăte. La fel ca Alexandru cel Mare, Cezar suferă de ceea ce Hipocrat a numit „boala sacră“. Or, criza de epilepsie pe care o îndură în acea noapte este neobișnuit de puternică și de lungă. Șiroind de sudoare, cu dinții încleștați care lasă să scape uneori țipete aproape neomeștești, cu ochii ieșiți din orbite, cu un fir de salivă care se scurge de fiecare parte a gurii strâmbe, împăratul este zguduitor de spasme de o violență ieșită din comun. Calpurnia, care împarte cu el viața, dacă nu și patul, n-a văzut niciodată așa ceva și cheamă de urgență medicul. Împreună cu Silius, aghiotantul lui Cezar, Antistius reușește să-l imobilizeze și să-i bage o bucată de lemn între maxilare. Apoi, îi picură în gât câțiva stropi dintr-un lichid negru. Efectul este aproape instantaneu. Cezar rămâne nemișcat și Calpurnia îl învelește cu tandrețe într-o pătură de lână. Afară, trei sunete de trompetă anunță începutul oficial al zilei. Ultima dintre Idele lui Marte.

Ieșit din criză, Cezar îl invită pe Silius să-l însoțească la o plimbare. Credincios între credincioși, nu cu mult mai tânăr decât stăpânul lui, a slujit douăzeci de ani drept centurion în prestigioasa Legiune a X-a. Dacă este cineva care să-și dea viața pentru Cezar, el este acela. Exact. Este acum singurul angajat oficial cu protecția consulului. Acum câteva săptămâni, Cezar și-a alungat garda personală spaniolă. „Numai tiranii au o asemenea gardă“, s-a justificat el în fața soției sale îngrijorate, adăugând că fost adoptat un decret al Senatului care îi obligă pe senatori să facă scut cu trupul lor în caz de agresiune. „Există, oare, protecție mai bună?“

Procedând astfel, Cezar nu s-a folosit de o strategie politică sau politicianistă. Demersul său a fost dictat doar de conștiință. De ani întregi încearcă să le dovedească celor apropiați, dar și sieși, că îngăduința este cea mai bună protecție împotriva dușmanilor. Dacă sunt bun și binevoitor, consideră el, nimeni nu se va lega de mine. Naivitate? Megalomanie? Plăcerea ignorării riscului? Dacă adevăratele lui intenții rămân necunoscute, în schimb faptele

vorbesc. Efectiv, de când a fost ales Cezar nu a încetat să acționeze în favoarea armoniei naționale. Hărțuit de războaiele civile și de lungile cortegii de victime din tinerețe (război social, război între Marius și Sulla, între adepții lui Sulla și *populares*, între Pompei și Sertorius, între Pompei și el însuși...), întotdeauna a fost înclinat să prefere reconcilierea între facțiunile dușmane. După victoriile lui împotriva lui Pompei, apoi a fiului acestuia, se consacră în totalitate acestei politici. Pentru că este singura modalitate, după părerea lui, de a evita slăbirea imperiului. Căci cucerirea inimilor trece, după părerea lui, prin bunăvoință, și o țară nu se conduce bine decât dacă teama este înlocuită de speranță. Pentru că acesta este caracterul lui. În război, Cezar este un luptător neînfricat și puternic; în oraș, dacă nu este chiar un mielușel, este cel puțin un adevărat partizan al dreptății sociale și politice. Un om stăpânit de grija de a-i apăra pe săraci menajându-i pe bogați – program cuprinzător și îndrăzneț.

În timp ce Forumul se umple încet, încet, Cezar și Silius urcă, pas cu pas, colina Capitolului, care se înălța în toată mărirea ei. Nimic nu arată că în urmă cu un ceas Cezar îndura cea mai gravă dintre crizele lui de epilepsie. Nimic nu arată, mai ales, că a văzut în asta un semn rău pentru ziua și săptămâna care urmau: cea a Idelor lui Marte. Merge înainte, cu pași iuți, decis, încăpățânat, cu spatele drept, cu capul sub togă, dar cu privirea îndreptată spre vârful colinei. Știe că sosirea cu întârziere la ceremonia de sacrificare a vițelului, la care a fost invitat, nu va întârzia să fie interpretată de senatorii prezenți drept un nou afront.

Iată-i în templul lui Jupiter, în fața statuii monumentale a lui Jupiter Capitolinus Optimus Maximus. La baza altarului, un servitor așteaptă cu barda în mână. Cezar îi ordonă să-și îndeplinească misiunea: capul vițelului alunecă pe pământ, corpul este răsturnat. I se deschide pieptul și haruspiciul își cufundă mâinile în măruntaiele calde ale animalului, cu intenția de a-i scoate inima. După

câteva secunde, omul se albește la față și pare gata să se sufoce. „Ce s-a întâmplat?“, întreabă Cezar, enervat. „Nu găsesc inima, răspunde omul, foarte speriat. Este o prevestire îngrozitoare.“ Cezar îl împinge, își ridică mânecile tunicii și scotocește el însuși în măruntaiele vițelului. „Era pur și simplu învelită în grăsime și de o dimensiune mai mică decât de obicei. Alungați-l pe acest incompetent și ardeți tot!“, strigă înainte de a părăsi cu pași mari templul. Silius îl urmează, nu fără să se întrebe de ce stăpânul lui nu a smuls și nu a arătat inima animalului, dacă pretinde că a găsit-o. Deasupra lor, cerul este atât de negru, încât pare că se face noapte. Totuși, furtuna nu a izbucnit decât atunci când cei doi bărbați au ajuns la Regia.

9 martie, anul 44 înainte de Hristos

Consilierii lui Cezar sunt îngrijorați. Ce motiv neînțeles îl îndeamnă pe conducătorul lor să vrea să pornească din nou un război în Orient, împotriva părților? Starea lui de sănătate nu e deloc înfloritoare, Spania și Siria sunt departe de a fi cu totul pacificate, zvonuri despre un complot circulă în toate tavernele din oraș... Dar este adevărat că Cezar și-a cucerit laurii în afara granițelor istorice ale Romei – în Africa, în Germania, în Orient. Și cunoaște mai bine decât oricine altcineva puterea politică pe care o dă o victorie militară. Singura lui campanie în Asia, împotriva fiului lui Mitrdate, Farnace al II-lea, fusese un triumf („*Veni, vidi, vici*“, scrisese el Senatului după bătălia de la Zela, în timpul căreia puse la pământ dușmanul în doar patru ceasuri); o expediție contra părților ar cunoaște un sfârșit la fel de fericit și de rapid. De altfel, contactele lui din Siria, din Armenia și din Anatolia l-au asigurat că beneficiară de numeroși susținători din partea locului. Dar această hotărâre rămâne suspectă pentru mulți. „Încearcă să scape de Cleopatra, care îi face viața amară“, pretind unii. Găzduită într-o luxoasă vilă de la celălalt capăt al Tibrului, împreună cu micul Ptolemeu, născut

că câteva luni mai devreme, impetuoasa regină a Egiptului, de la înălțimea celor douăzeci și șase de ani ai săi, îl hărțuiește aproape zilnic pe Cezar ca să-l recunoască pe fiul lor și să unească astfel cele două mari dinastii ale lumii cunoscute: Cesarion nu este el, oare, singurul copil de sex masculin al împăratului? Or, Cezar refuză cu încăpățănare. Este nebun după Cleopatra, dar îl face să-și piardă mințile. Chiar atât de tare, încât să vrea să fugă de ea?

Pentru alții, încăpățănarea lui de a voi să se arunce în război contra părților este ultima dovadă a dorințelor lui de regalitate: n-au prorocit, oare, oracolele sibiline că numai un rege putea cuceri Imperiul Part? Câștigând victoria, ar fi considerat *de facto* rege. QED!¹

Acest argument nu este singurul motiv al micului grup de complotiști – vreo zece bărbați – care și-au dat întâlnire la orele cinci după-amiază în casa lui Marcus Junius Brutus. Să scape de Cezar este obiectivul comun pe care îl împărtășesc cu alte vreo douăzeci de personaje ale vieții politice romane, care le susțin acțiunea (începând cu Cicero, marele avocat și orator cu destin politic potrivit). Dar motivele lor sunt diferite.

Înainte de toate, există printre ei oameni răniți. Exercițarea puterii așa cum o face Cezar le rănește conștiința republicană, metodele lui îi șochează. Într-un oraș și o epocă în care fiecare simbol contează, unele gesturi sunt de neiertat. Recentul decret care îi dă lui Cezar dreptul de a numi personal magistrații i-a scandalizat pe senatorii republicani pretențioși, cum sunt Lucius Minucius Basilius, frații Casca sau Cimber Tillius. Și ce să mai spună despre acea zi când Cezar a rămas, în mod ostentativ, așezat pe scaun în fața templului lui Venus Genitrix, în timp ce Senatul venea *in corpore* să-i prezinte decrete în favoarea lui? Mai ales că, numai cu câteva săptămâni în urmă, același Cezar l-a criticat dur pe senatorul Pontius

¹ Prescurtare pentru *Quod erat demonstrandum*, formulare în limba latină care înseamnă: „Ceea ce trebuia demonstrat“. Este folosită în general pentru a completa o dovadă matematică. Se utilizează și în concluzia unui raționament. (n.tr.)

Aquila, care avusese îndrăzneala să stea pe mai departe jos când el trecea prin fața lui, în timpul unei defilări triumfale...

Urmau partizanii lui Pompei, de două ori supărați: o dată pentru că făceau parte din tabăra învinșilor, dar mai ales pentru că fuseseră nevoiți să îndure iertarea și clemența învingătorului. Perdanți și nerecunoscători: orgoliul rănit este, în politică, o armă mult mai de temut decât invidia. Era cazul lui Quintus Ligarius, Rubrius Ruga sau Gaius Cassius Longinus. Cumnat al lui Brutus, fost adept convins al lui Pompei (și deci învins), acesta din urmă a făcut obiectul unei atenții ieșite din comun din partea lui Cezar, care a încercat să-i câștige bunăvoința oferindu-i titluri și demnități. Rezultatul: este unul dintre cei mai decși să scape de tiran: „Așadar, Roma a devenit atât de strâmtă, încât nu mai este loc între zidurile ei decât pentru un singur om?“, obișnuia el să repete, pe un ton fals mios.

Și apoi, adepți ai lui Cezar dezamăgiți, așa cum sunt Decimus Brutus sau Trebonius. Fideli între fideli, slujitori ai unui conducător militar pe care îl admiră sincer, s-au trezit lipsiți de posturi și onoruri în numele interesului național și al politicii de reconciliere generală, tocmai în favoarea foștilor adepți ai lui Pompei. Învingători pe câmpul de luptă, învinși ai unei etape de după război a cărei violență era asemănătoare celei din unele bătălii: suferința și dezamăgirea lor sunt imense. Furia, la fel.

În sfârșit, dar nu în ultimul rând, sunt cei invidioși, care consideră că Cezar nu merită tot ce are – gloria, norocul, iubirea poporului, pe Cleopatra.

În afară de obiectivul final – uciderea lui Cezar – complotiștii adunați la Brutus nu se înțeleg de fapt în nicio privință și orice divergență trezește amintirea acelor lupte în care făceau parte din tabere dușmane. Când Pontius Aquila și Publius Casca, a căror proastă dispoziție firească este dublată de certitudinea că Cezar bănuiește ceva despre planul lor, cer ca asasinatul să se săvârșească mai devreme și să fie fixat pentru a doua zi, Brutus îi mustră dur.